

Vilken väg tar ILO för världens arbetare?

När ILO bildades för över 100 år sedan var arbets- och anställningsvillkor ofta miserabla. Det behövdes ett organ som skydd mot exploatering. Men i dag? Gigekonomi, utsatt arbetsorganisation, eftersatta arbetsmiljöer har åter fått människor att kräva "upp till bevis". Kan ILO möta förväntningarna?

Att ILO är ett FN-organ är inte självklar kunskap för opinionsbildare i arbetslivsfrågor i den mån det förekommer några sådana. Det händer att *International Labour Organisation* uppfattas som en nationell avläggare till LO. Till och med när jag arbetade inom fackförbundspressen kunde jag stöta ihop med människor med sådant ointresse för omvärldskunskap eller så handfallna av historielöshet att de inte kände till att detta NF/FN-organ med över 100 år på nacken tillämpar principen om trepartssamarbete – med arbetstagar-, arbetsgivareföreträdare och regeringar, alltså en motsvarighet till den svenska samarbetsmodellen.

Sålunda, efter bildandet 1919, skrev en medlem av den franska delegationen att "*ILO är ett veritabelt monster, som skapar terräng för fackföreningarnas alla drömmar och utgör ett slagfält för revolutionärer*".*

Snabbt blev organisationen viktig också för arbetsgivarna. Den kom ju till som en följd av de strejker och konfrontationer som förekom i stor omfattning åren före 1919.

Bildandet av ILO ingick i Versaillesfördraget efter första världskriget. Men tanke på ambitionen att vara konstruktiv och framåtsyftande och så pragmatiskt som möjligt lösa motsättningar kunde ingen vara lämpligare på plats än **Kerstin Hesselgren**, den först invalda kvinnan i Sveriges riksdag. Hon ingick som sakkunnig i den svenska delegationen.

ILO har i skrivande stund antagit närmare 200 konventioner och drygt 200 rekommendationer för mänskliga rättigheter och rimliga arbetsvillkor världen över. De grundläggande konventionerna omfattar föreningsfrihet och organisationsrätt och erkännande av rätten till kollektiva förhandlingar, avskaffande av alla former av tvångsarbete, avskaffande av barnarbete och avskaffande av diskriminering i arbetslivet. Sverige har ratificerat alla dessa kärnkonventioner.

Den första internationella kongressen för yrkesarbetande kvinnor hölls i Washington hösten 1919 samtidigt som ILO hade sin första konferens. Samtidigheten var naturligtvis ingen tillfällighet. De kvinnliga delegaterna reagerade mot att så få kvinnor var ombud på ILO-konferensen. På deras alternativa konferens deltog representanter för Storbritannien, Polen, Belgien, Sverige, Norge, Argentina, Canada, Tjeckoslovakien och Indien. Åskådare och åhörare var också kvinnor från Kuba, Danmark, Japan, Nederländerna, Serbien, Spanien och Schweiz. Sverige representerades som sig bör av Kerstin Hesselgren i kraft av hennes chefskap för den kvinnliga yrkesinspektionen. Mötet samlade representanter från nitton länder för att diskutera riktlinjer för rättvisa arbetsförhållanden för kvinnor, universell åttatimmars arbetsdag och lagligt bindande mödraledighet för arbetande kvinnor. **

Där deltog **Eleanor Roosevelt** och Hesselgrens "tvillingsjäl", **Mary Anderson**. Hesselgren deltog i båda konferenserna, och det var också i detta konfererande hon knöt kontakt med amerikanska **Mary van Kleeck**, en mycket känd opinionsbildare för ett demokratiskt arbetsliv och kvinnors rättigheter.

När det gällde nattarbetsförbudet för kvinnor och speciallagstiftningen från 1909 hävdade Hesselgren att kvinnor drevs ut ur vissa yrken, typograffacket, bagerier och sulfitfabriker. Sedan fortsatte denna fråga att kanta hennes väg som yrkesinspektris, riksdagsledamot och representant i Nationernas förbund och ILO. Meningsmotståndarna replikerade, till hennes förvåning, att hon valt att kapitulera inför

maskinen.***

Trots samförstånd och strävan efter konsensus blossar ibland motsättningar upp. En uppseendeväckande sådan inträffade vid arbetskonferensen 2018. Då blev den svenske företrädaren **Oscar Ernerot**, LO, avbruten av mötesordföranden när han kommenterade rapporten om situationen i det ockuperade Palestina. Ordföranden uppmanade Ernerot att hålla sig till ämnet. Uppenbarligen ansåg Ernerot att det var ämnet han uppehöll sig vid. I vilket fall som helst fortsatte han tala med påföljd att hans mikrofon stängdes av.

Det Oscar Ernerot hann säga var:

"Å LO:s och TCO:s vägnar vill jag uttrycka vår djupa solidaritet med Palestinas arbetande män och kvinnor. Tillsammans med den globala fackföreningsrörelsen fördömer vi kraftigt Israels extrema våld förra veckan. Våldet och dödandet måste upphöra omedelbart."

Sedan Ernerot stoppats i sitt ta hölls hans tal ordagrant någon dag senare av Världsfackets generalsekreterare **Sharan Burrow**,. Hon blev inte avbruten.

LO-ägda Arbetet skrev om incidenten. Det gjorde varken Svenska Dagbladet eller Dagens Nyheter, vilket knappast kan bero på att själva nyheten var lågt värderad. Det hade snarare att göra med att ILO tyvärr har låg status, trots att det är FN:s äldsta fackorgan och har 187 länder som medlemmar. Följdriktigt nämns sällan Kerstin Hesselgrens mångåriga arbete för ILO eller internationella arbete överhuvudtaget.

Jag får kontakt med LO:s Oscar Ernerot när han använder pausen mellan två möten till att rasta hunden Franz. I telefonen säger han att han inte håller med om att ILO skulle ha låg status. Särskilt inte på områden som tekniskt bistånd arbetsmiljö och jämställdhet. Det förekommer sanktioner, och det är inte ovanligt att inspektörer beger sig till olika länder, Guatemala till exempel, och gör inspektioner på plats.

Inte heller Sverige går fritt från kritik.

Till exempel har ILO haft invändningar mot att arbetsskadeförsäkringen är mer restriktivt tillämpad numera, något som inte skulle följa konvention 122. När det gäller status och följsamhet reagerar Oscar Ernerot över att det har blivit vanligt att det kan dröja innan en konvention ratificeras. Flera länder vill vänta tills EU har sagt sitt.

Tveksam blir han också när jag frågar om Januariavtalet och den fria förhandlingsrätten. *Innebär inte regeringen intervention en styrning och att parternas självständighet urholkas?* Man kan tycka vad man vill om det, men förhandlingsrätten i ILO:s mening finns ju ändå kvar, svarar Oscar Ernerot och stänger dörren om sig och hunden.

ILO:s status nämner Ernerots företrädare, **Keth Thapper**. Hon har varit arbetstagarrepresentant i ILO, som vice delegat för TCO och därefter delegat för LO. Hon deltog i ILO:s arbetskonferenser mellan 1983 och 2015.

När vi har kontakt, har pandemin hunnit bli en årslång följetong. Det är ovisst om vi befinner oss i slutet av andra eller början av tredje vågen. Det är likaså ovisst när vi ska komma i närheten av det åtråvärda vaccinet. Alltså fortsätter restriktionerna och i stället för att träffas, blir det även nu ett telefonsamtal, där Keth pedagogiskt och inspirerande förklarar betydelsen av ett ILO, vars konventioner parter och regimer helst följer.

Det känns ovant att höra någon tala om följsamhet och det inte handlar om lojalitet mot Folkhälsomyndighetens råd och rekommendationer.

Hon menar att arbetsmarknadsdepartementet, ministern och regeringen alltid måste se till att ILO-kommittén leds av en statssekreterare på departementet. Detta för att upprätthålla vikt och status av ILO-kommittén som en mycket viktig myndighet och därmed respektera den betydelse som ILO och Sverige gjort som medlemsstat.

Keth Thapper framhåller också att kansliet för ILO-kommittén måste ha tillräcklig kompetens och resurser för sitt arbete. På frågan vad hon lyckades med i ILO nämner Keth Thapper flera händelser och beslut, till exempel att ILO för första gången fick en generaldirektör från de fackliga leden i **Guy Ryder**.
– Han är en diplomat av Guds nåde.

Den som vill se en kontinuitet kan notera att Guy Ryder kommer från det Liverpool som blev så viktig för Kerstin Hesselgren när hon utbildade sig till yrkesinspektör i England och när hon var emigrantutredare.

– Den samlade internationella fackföreningsrörelsen stod bakom vår kandidat, Guy Ryder, som vann och blev ny generaldirektör för ILO.

Keth Thapper framhåller ett antal betydelsefulla konventioner och uttrycker kritik mot och bekymmer över hur strejkrätten motarbetas av vissa länder och arbetsgivare trots att den tidigt skrevs in som en mänsklig rättighet av ILO. Kring denna konvention 87 pågår en långvarig konflikt.

Vilken väg tar ILO för världens arbetare? Foto: Karin Lindgren Strömbäck

Konventionerna är lika bindande som EU-direktiv. Men det finns inga sanktionsmöjligheter på global nivå!

Nej, det finns det inte. Det görs avvägningar. Om inte samarbete och förtroende gällde hade det varit omöjligt att få med alla 187 nationerna.

Skulle det överhuvudtaget fungera med en överstatlig myndighet som utdömde sanktioner? Nej, den svenska modellen med samarbete visar sig alltid mest framgångsrik. Vidare nämner Keth Thapper att det var lyckosamt när hon arbetade på TC0 att både TC0 och Saco tog steget till att bli arbetstagarrepresentanter.

Samarbete och ambitioner att kompromissa har alltså utkristalliserats som framgångsrik inställning. En person som Keth Tapper med lyriskt tonfall nämner är **Sture Nordh**, då han som statssekreterare var med och representerade regeringen i

trepartssamarbetet.

– Han var helt fantastisk.

Sture Nordh var, i sin egenskap som statssekreterare i Arbetsmarknads-departementet, ordförande i den svenska ILO-kommittén, och en mycket framgångsrik och uppskattad sådan. **Mona Sahlin** var den dåvarande, borgerliga regeringens kandidat till ny generaldirektör i ILO.

*"Brist på engagemang har varit uppenbart från flera andra regeringar. Regeringen bidrog inte ens med ett eget kapitel i den svenska ILO-kommitténs jubileumsbok."*****

Boken blev klar och presenterades på ett seminarium i november 2020, alltså mer än ett år efter ILOs 100 års-jubileum 2019. Statssekreteraren **Eva Uddén Sonnegård** hos arbetsmarknadsminister **Sven Otto Littorin** ådrog sig stark kritik från fackligt håll.

– Det fackliga kravet när det gäller den svenska ILO-kommittén är att den ska ledas av statssekreteraren i arbetsmarknadsdepartementet, som det var ända tills den borgerliga statssekreteraren Sonnegård beslöt att lämna sitt ordförandeskap i ILO-kommittén och sedan dess har den letts av olika tjänstemän.

Den 25 augusti 2020 hade Keth Thapper och LO:s förre mångårige internationella sekreterare **Ulf Edström** en artikel i Arbetet apropå förhandlingarna om LAS. De båda påpekade att ILO-konvention 158 förbjuder uppsägning utan saklig grund, något som inte framkommit trots den intensiva diskussionen om förhandlingarna och perspektivet av regeringskris. Det kan möjligen också kan uppfattas som att ILO betraktas som något marginellt.

Men är inte Januariavtalet och förhandlingar mellan parterna parallellt med politisk intervention något som strider mot både den svenska modellen och ILO:s konvention om den fria förhandlingsrätten?

Här väljer Keth Thapper att rikta en breddsida mot förbundsegoismen, det vill säga när enskilda förbund agerar på egen hand i strid med LO:s stadgar. Hon syftar på IF Metalls och Kommunals svängning i LAS-förhandlingarna – när de lierade sig med Svensk Näringsliv och PTK utan några större förändringar i det avtal som LO enhälligt hade sagt nej till. *Motsvarar detta på nationell nivå en obstruktion mot ILO?* Det får, som det brukar heta, tiden utvisa.

Text: Jan-Ewert Strömbäck

Foto: Karin Lindgren Strömbäck

*Herzfeld Olsson, sid. 70

**Feministiskt perspektiv, 3 oktober 2014

***Alva Myrdals och Maln Bergmans kapitel i vänboken, sid. 161

****Herzfeld Olsson